

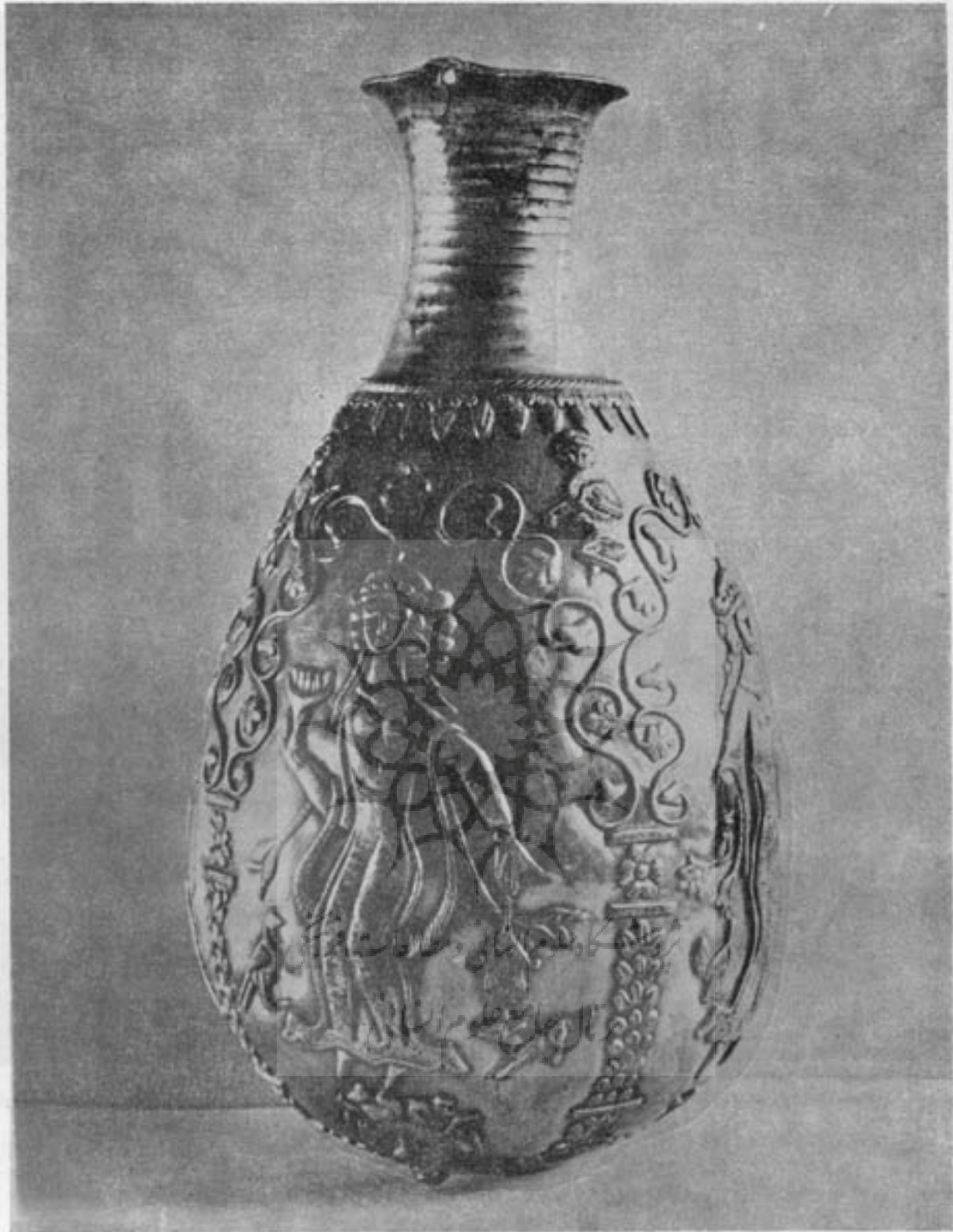
شکاب نقره‌ای مزین به لاکه قسمت‌های برجسته آن جداگانه تهیه و سپس در روی ظرف الصاق گردیده است این شکاب به‌منای ۲۲ سانتی متر و نقش خسرو اول پادشاه ساسانی را هنگام شکار نشان می‌دهد

صنعت نقره‌کاری در دوره ساسانیان و عصر جدید

زرگران ایرانی همیشه صنعت گران قابلی بوده‌اند

میشود آرایه دورساسانیان نسبت میدادند. در نتیجه تحقیق و مطالعه دقیق معلوم شد که بعضی از این ظروف متعلق بدوره‌های قبل بوده و از ایشرو ثابت گردید که در دوره هخامنشی نیز این صنعت در ایران معمول بوده است. با امر اجماع نوشته‌های مؤلفین خارجی که در دوره هخامنشی زیست میکرده‌اند و با ایران در آن ایام مسافرت کرده‌اند این مطلب بخوبی روشن میشود. مؤلفین مزبور از

صنعت نقره‌کاری ساسانیان در ازمینه قدیم در درجه اول اهمیت قرار داشته و هیچیک از ملل باستانی توانسته‌اند بخوبی ایرانیان دوره ساسانی ظروف طلا و نقره بسازند. بقدری صنعتگران این دوره در ساختن این قبیل ظروف و تزیین آن شهرت پیدا کرده بودند که تا چند سال پیش هر وقت ظرف طلا یا نقره‌ای با نقوش برجسته در قطعه‌ای از کشور ایران یا کشورهای همجوار پیدا

تنگ قره‌ای متعلق به دوره ساسانی که پاره ای از سلع آن ملام پوش و منقش بشاخ و برگ رز و نوازندگان است. این ظرف در موزه ایران باستان محفوظ میباشد.

هائی از این فلز که روی نقوش برجسته را پوشانیده بود پیدا شده و مطالعه دقیق آنها ظاهر جیاسازد که ایرانیان از ابتدای تشکیل امپراطوری یعنی از همان زمان دارپوش و خشایارشا در ساختن تزئینات طلائی استاد قابلی بوده‌اند. ولی عدد ظروفی که از این دوره های قدیم بدست آمده نسبت به تعداد ظروف دوره ساسانی نا چیز است زیرا در نتیجه مهاجرات خارجی آن ظروف

ثروت و شکوه دربار هخامنشی در حیرت مانده گرا آراجم پترئینات طلائی این دوره سخن رانده‌اند. یکی از آنها نقل میکنند که در دربار سلطنتی ایران در جامهای ملام آب میخوردند. در کتاب دیگری ذکر شده که قسمتهای مختلف نقوش برجسته کاخ های سلطنتی از قبیل تاج پادشاه یا عسای آن از طلا و سنگهای قیمتی مزین بود. در سالهای اخیر در تخت جمشید قطعه

غارت شده و از بین رفته است.

ظروف نقره و طلای دوره ساسانی بقدری شهرت پیدا کرد که در نقاط خیلی دور اروپا و آسیا مشتریان زیاد بدست آورد و چون در دوره ساسانیات تجارت توسعه زیاد پیدا کرده بود تجاریکه از کشور های دور با تریبک بایران کالا میآوردند در مراجعت بهمین خود از این قبیل ظروف بارمغان همراه میبردند. مخصوصاً اهالی جنوب روسیه و شمال قفقاز به خیلی طالب این قبیل ظروف بودند بطوریکه پنجاه درصد ظروفیکه در سالهای اخیر پیدا شده و در موزه های مختلف دنیا قرار داده شده در خاک روسیه کشف گردیده است و در بعضی از کلیسیا های فرانسه نیز ظروفی وجود دارد که متعلق به زمان خسرو باقباد و یاسایر سلاطین ایران بوده است و در همان دوره های قدیم به کلیسیاهای فوق الذکر نقل گردیده و مانند چیز کمیابی تا عصر حاضر محفوظ گردیده است.

طرز ساختمان ظروف مزبور مختلف است در بعضی از آنها پس از اینکه شکل ظرف بدست صنعتگر صورت خارجی پیدا کرد بوسیله قلم کوچکی روی آن نقوش مختلف بطور کنده کاری انجام گرفته در پاره دیگر از آنها نقوش بوسیله سندان و چکش پدید آمده و باین ترتیب صورت بر جسته ای پیدا کرده ولی زیباتر از همه آنهائی است که

بخشی از بدنه تانک صمغی پیش

ت تانک که نقش آن در صمغی پیش دیده میشود

نقوش آن جدا گانه بوسیله سندان و چکش بطور برجسته ساخته شده آنگاه در روی ظروف الصاق گردیده پس بعضی از قسمتهای آن طلا پوش شده و برخی به حال خود باقی مانده است. بطوریکه نقوش این ظروف دارای دو رنگ مختلف میباشند و در نتیجه حصول رنگ های متفاوت و ایجاد سایه و روشن مانند این است که در روی آنها نقاشی با رنگ و روغن انجام گرفته شده باشد. طرز طلا پوش نمودن این ظروف نیز خیلی تازه و در زمان ساسانیان اختراع شده باین ترتیب که زر گریک ورقه خیلی نازک از طلا تهیه نموده آنرا روی نقوش برجسته ظرف نقره ای قرار میدهد و ابتدا با دست بملاصحت روی آن ورقه بقدری فشار میدهد تا پستی و بلندی های نقوش را کاملاً بیوشاند پس از آن ظرف را در روی آتش ملایمی قرار داده خرد خرد میچرخاند و در نتیجه ورقه نازک طلا خوب شده بخسوبی بر روی نقوش ظرف میچسبد و با آن یک جسم واحد تشکیل میدهد. این نوع اخیر مخصوص صنعت کران دوره ساسانی بوده و پس از انقراض دولت ساسانی پیشه و دران دوره اسلامی از عهده تقلید آن نیز بر نیامدند و غیر از ظروف بدشکل و بی تناسب چیز دیگری نتوانستند بیرون دهند و کم کم این صنعت بکلی از بین رفت ولی یادگار های آن مانند چراغ های بر نوری

**بشقاب تقره ای که بعضی از
قسمت های آن طلا پوش است**

نقش این ظرف که در حدود قرن سوم
هجری ساخته شده مانند ظروف دوره ساسانی
بهرام گور را در حال شکار می نمایاند ولی در
جزئیات آن اگر دقت شود معلوم می گردد
که از حیث صنعت بیابانه ظروف دوره ساسانی
نمیرسد مثلاً در روی بشقابهای دوره ساسانی
اسب پادشاه همیشه در حرکت نشان داده
میشد در صورتیکه اینجا اسب ایستاده است و
باین علت منظره شکار دور از حقیقت و نااندازه ای
مصنوعی بنظر می آید. علاوه بر این در روی ظروف
ساسانی پادشاهان با تیر و کمان در پاشمشیر شکار
میکنند ولی در روی این بشقاب سلاح شاهنشاه
مختصر به نیزه است. گذشته از آن در نتیجه
عدم مهارت صنعتگر دوره اسلامی نیزه را از
پشت سر پادشاه عبور داده است و این دور از
حقیقت بنظر می آید.

بشقاب تقره ای و طلائی

این بشقاب که متعلق به اواخر
دوره اشکانی یا اوایل دوره ساسانی است
سوار را نشان میدهد که در حال
حرکت سر خود را به عقب برگردانیده
شیر برآ هدف تیر قرار داده است. در این
ظرف حیوان دارای تناسب صحیحی
نیست. زه کمان از پشت سر سوار عبور
میکنند. وقتی این دو ظرف را با
بشقابی که در ابتدای این مقاله دیده
میشود و متعلق به خسرو اول میباشد
مقایسه نمائیم بی به مهارت صنعتگر
ساسانی نسبت به دوره های قبل و بعد
آن میبریم

گذشته از طرز ساختمان این ظروف نقوش آن نیز بینهایت قابل توجه است و ظاهر مینماید که هنرمندان آن دوره دست بلندی در نقاشی و ایجاد اشکال صحیح و خوش قامت داشته اند، فقط هنوز به نقش دور نمایی متناسب با آسان که معمولاً در درجه اول پرده نقاشی قرار میدادند موفق نگردیده بودند.

موضوع این نقوش مختلف است غالب اوقات در میان بشقاب تصویر پادشاه ساسانی نش شده که در روی تخت خود نشسته و دستهای خود را بشمشیری که بر کمر دارد تکیه داده است لباس او معمولاً از پارچه زربفت منقوش بنقوش بسیار زیباست. بعضی از اوقات در طرفین تخت سلطنتی اشخاص دیگری نیز حضور دارند که ظاهر اشخاص درجه اول کشور میباشند.

ولی این نوع نقوش رسمی بیشتر

ظرف قرمزی وطلائی دوره ساسانی با ارتفاع ۱۱ سانتی متر

در موزه های متعدد دنیا هنوز درخشان است.

چند قطعه از این ظروف که اخیراً در نقاط مختلف ایران پیدا شده بموزه ایران باستان نیز تالاف مخصوصی داده است و نظر کنجکاوان و مریدان ستایع زیبارا بخود جلب کرده، امید است در آینه نمونه های دیگری از آن نیز بمجموعه ظروف دوره ساسانی موزه ایران باستان افزوده گردد و دامنه مطالعات در این موضوع توسعه یابد.

بشقاب قرمزی

وطلائی دوره ساسانی

شهره‌های علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

بشقاب قرمای مزین به‌علاکه درروی آن شاپور سوم پادست چپ گوش شیر را گرفته و پادست راست خنجر خود را به پشت حیوان فرورده است .

مخصوص دامنه های کوه مانند نقش رستم و نقش شاپور برای حفظ یادگارهای علم و هنر و پیشرفت کشور و برای نقش بر روی ظروف معنولی بزرگه افتخار آمیز دوره ساسانی بوده و برای نقش بر روی ظروف معنولی لازم بود موضوع های آزاد تری انتخاب گردد . شکار بهرام کور و مجالس شایفته این پادشاه یکی از موضوعهاییست که توجه هنرمندان را بخود جلب کرده بود .

در مجلس مزبور بهرام لباس بلندی بر تن و تاجی بر سر دارد که مزین به یک هلال و دو پیر میباشند؛ در طرفین تخت سلطنتی خدمتگذاران منتظر او امی ملوکانه میباشند در حالیکه در پایین بشقاب انخاصی منقول نواختن ساز و آوازند. آلات موسیقی آنها معمولانی و چنگک و بریط میباشند و از تمام قیافه ها آثار پشاست و خوشحالی پیداست .

مجلس شکار نیز بامهارت فوق العاده نقش گردیده است حرکت اسب بخوبی مجسم گردیده و در حالیکه منخرین او در نتیجه سرعت حرکت باد کرده پادشاه

نیر اندازی بمحبوبه خود با یک تبر گوش و پای حیوان را بهم دوخته .
 مناظر گفته شده در بالا بعد ها در صفحات نقاشی کتب اسلامی کراراً نقش گردیده و خصوصاً موضوع اخیر بدست نظامی نیز به تعلم در آمده و شهرت فوق العاده ای پیدا کرده است .
 در دوره اسلامی کم کم هم در طرز ساختن این ظروف و هم در طرح نقوش آن تفاوت فاحش حاصل گردید و بطور کلی میتوان گفت این نوع صنعت نقره کاری بکلی از بین رفت؛ زیرا در این دوره نقش اشکال ممنوع بود و صنعتگران

بیشتر هم خود را سرف نقش شاخ و برگ و خطوط هندسی که ابتدا و انتهای آن معین باشد مینمودند. بطوریکه مدتها در صنعت نقاشی و صنایع دیگری که از آن منشعب میشوند طرح انسان منسوخ گردید. بعد ها که از نو در کشور ایران طرح انسان خصوصاً روی صفحات کتب دستی معمول شد صنعت نقره کاری به طرز ساسانیان فراموش گردید و دیگر کسی ب فکر ساختن این قبیل ظروف نیفتاد.

در سالهای اخیر در نتیجه جنبش فوق العاده‌ای که در صنایع ایران بظهور رسیده صنعت نقره کاری نیز رونق مخصوصی بخود گرفته: در طرز ساختمان و طرح نقوش و شکل خارجی ظروف تنبغات و اختراعات جدیدی حاصل گردیده است، سلیقه خریداران و سازندگان هر دو با هم رو بترقی گذاشته و بازار زرگران رواج مخصوصی گرفته است.

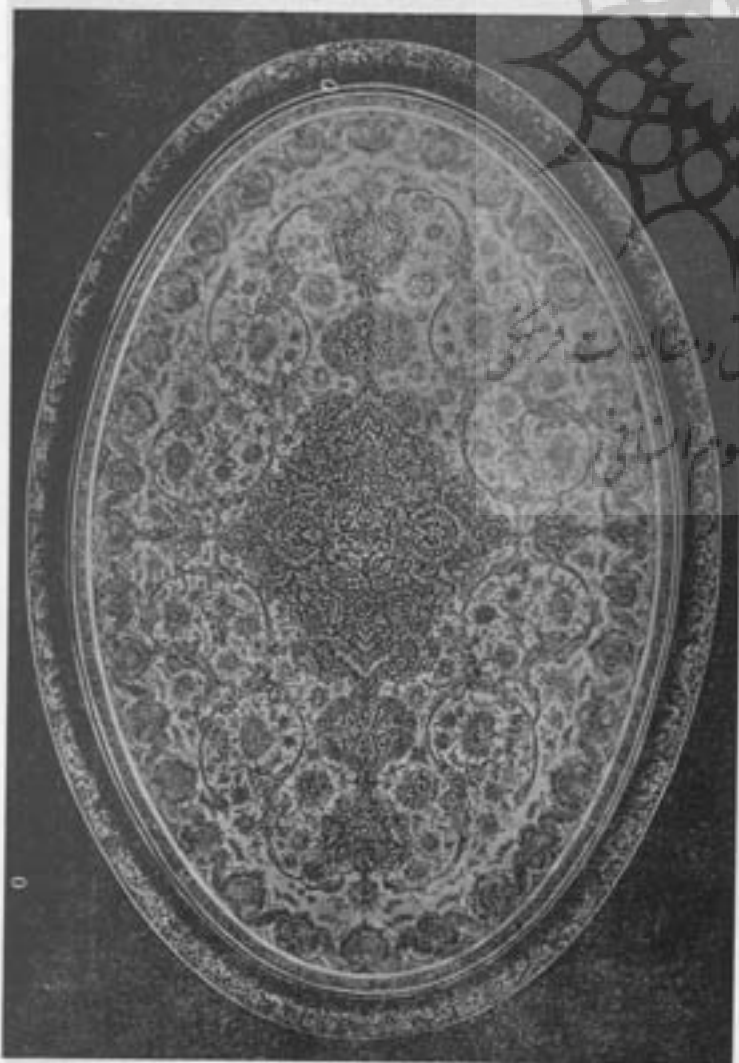
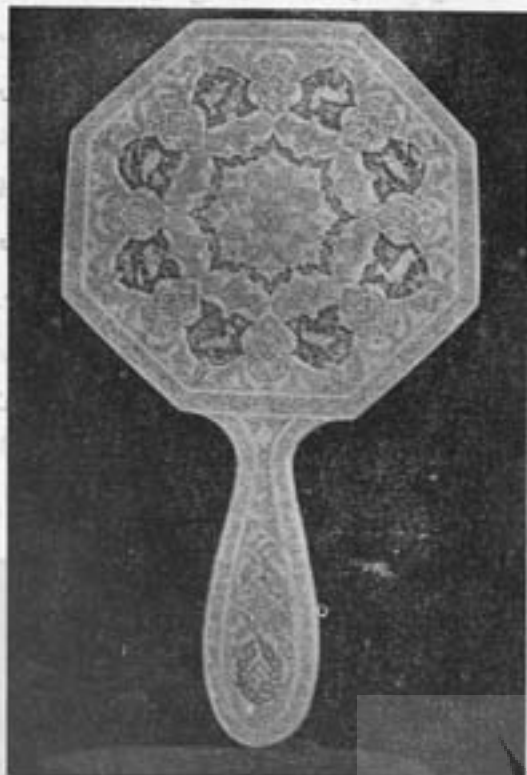
امروز در هر عید و برای هر شادباش بهترین یاد بود ها بک ظرف نقره است که منقش بنقوش زیبا باشد، مسافری خارجی که برای سیاحت بکشور ایران میآیند نیز باین

نکته‌ی برده و بدون استثناء اولین یادگار یا ارمغانی که تهیه مینمایند بک شیئی نقره است که در مراجعت به میهن خود مانند یادگار ذبیمتی نگاه میدارند و بدوستان و آشنایان خود مانند شیئی کمیاب که بدست آورده باشند نشان میدهند. بدینجهت نقره کاری ایران امروز در تمام

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 کتابخانه جامع علوم انسانی

دنیا شهرت فوق العاده پیدا کرده و درجه اول را جازز گردیده است .

طرز ساختن ظروف نقره‌ای در مراکز مختلف کشور ایران متفاوت است صنعتگران شیرازی خصوصاً در طرح اشکال برجسته مهارت بسیار پیدا کرده و منشأ تقلید آنها نقوش حجاری شده کاخهای سلطنتی تخت جمشید است . برای بدست آوردن این قبیل نقوش برجسته زرگران شیراز مانند زمان ساسانیان چکش و سندان بکار میبرند و در نتیجه ضرباتی که به پشت ظرف وارد می‌آوردند در روی ظرف اشکال برجسته پدیدار میشود و چون برای این منظور لازم است فلز نرم و قابل چکش خوردن باشد نقره ظروف شیرازی خالص‌تر از نقره ظروف سایر نقاط است . در روی ظروف اسفهای بعکس نقوش بوسیله قلم بدست می‌آید ، باین معنی که پس از طرح نقش در روی ظرف با بکنوع قلم فلزی نوک تیزی قسمتهای زیادی را بیرون می‌آورند . منشأ تقلید صنعتگران اسفهای بطور کلی نقوش معموله در دوره صفویه و موضوع آن بیشتر شاخ و برگ و گل و بلبل است که با نهایت زیبایی و ظرافت از دست زرگر بیرون آمده و بعضی از اوقات قسمتهای آنرا که با قلم از بطن ظروف بیرون آورده اند سیاه نموده و باین ترتیب نقوش خیلی واضحتر و نا اندازه ای برجسته بنظر

میآید این نوع اخیر خصوصاً در تبریز معمول است .

علاوه بر مراکز نامبرده در تهران و زنجان و سکرمانشاه نیز ظروف نقره ای ساخته میشود ولی طرز ساختمان آنها از انواعی که در بالا ذکر شد خارج نیست . عکسهای متعددی که در صفحات این نامه دیده میشود بهتر از سلطور این مقاله از فوق سرشار صنعتگر ایرانی صحبت مینماید .
پرویز بهنام